

Handilsjavnin stórt avlop hóast meiri er innflutt

Figgjar- og búskaparmál

Føroyski búskapurin hevur stóðuga framgongd. Vøksturin í búskapinum hevur havt tryggari búskaparviðurskipti við sær. Í fjór og í ár hava fólk, útgerðarfeløg og virki umvælt og keypt neyðugan útbúnað, sum lá á láni fyrra helming av 90' unum.

Bruttotjóðarúrtøkan vaks 3% frá 1994 til 1995 og væntandi verður vøksturin í ár 5%. Talan er um framgongd í nærum øllum vinnugreinum. Lønartúgjaldirnar fyrra hálvár í ár vóru 9% hægri enn fyrra hálvár í fjór.

Tað er fyrst og fremst innan fiskiskap, at vøksturin munar. Lønartúgjaldirnar í fiskivinnuni eru 14% hægri enn somu tíð í fjór, men av tí at stuðulin til fiskivinnuna er nógv minni, og kostnaðarstigið er ikki lækkað, gevur fiskivinnan ikki tað neyðuga avkastuð.

Betri lutfall millum framleiðslukostnað og fiskapris hevði borið í sær, at batnaði fiskiskapurin hevði ført til meiri virkseimi, fleiri arbeiðsplass, hægri lønugjalding, meiri virkisavlop og stórra virkisavkast til samfelagið. Væntandi rentabílitur forðar fyri nýggjum arbeiðsplassum, og ger tað trupult at fáa avlop til nýflögur í fiskiskap og fiskavirki.

Í øðrum vinnum er vøksturin stórr, eitt nú hava skipasmíðing 10%, framleiðsla annars 12%, privat bygging 11%, men eingin vøkstur í almennari bygging, gistingarhúsi 12%, sjóflutningur 7%, flutningur annars 13%, vinnuligar tænarar 4%. Einasta beinleiðis minkingin er innan figging og trygging - 2%.

Tað er tí umráðandi at fáa kapping aftur í bankavinnuna, so hon betur kann virka við til at seta gongd á búskapin.

Sum sagt, virkseimið er vaksið so tað munar. Almennakunngjördu tøluni fyri fyrra hálvár í ár geva fíggjarligar ábendingar um hetta, m.a. sæst hetta aftur í innflutninginum, sum í hesum tíðarskeiði verður millum 800-900 mió.kr. móti 727 mió.kr. fyrra hálvár í fjór. Talan er um eina øking uppá umleið 12%. Tá ið komið verður inn á vörubólkar, eru tað serstakliga vörur til beinleiðis nýtslu, sum í stórum mun verða innfluttar m.a. fleiri bílar.

Hóast innflutningurin higar til er á øktur munandi, fer handilsjavnin aftur í ár at hava stórt avlop. Orsøkin til, at handilsjavnin

framhaldandi gevur stórt avlop, sjálvt um innflutningurin er øktur, er sum øll um kunnugt, at virkseimið innan útflutningsvinnuna er økt samsvarandi. Nevnt kann, at útflutningurin fyrra hálvár í ár er vaksið í virði úr 1 mia.kr. uppá 1,15 mia. kr., t.v.s. 15% vøkstur, sum stavar frá betri fiskiskapi og hægri prisi á fiskavörum.

Um hugt verður nærri at handilsjavninum, so verður met, at hann í ár fer at geva eitt avlop uppá slakar 300 mió.kr. Vøksturin í innflutninginum verður umleið 200 mió.kr., og útflutningurin verður væntandi umleið 300 mió.kr.

Gjaldsavnin fer aftur í ár at hava eitt avlop uppá 700 mió.kr. Tað ber í sær, at nettouttánlandsskuld Føroya framhaldandi minskar í stórum. Sostatt kunnu vit frást um gongdina í samvinnu okkara við útheimin. Men neyðugt verður áhaldandi at hava eitt vakandi eyga við búskapargongdina við serligum atliti til samhandil okkara við útheimin.

Tað er sera týðningarmikið, at útflutningurin veksur samsvarandi innflutninginum. Skipað eigur at verða fyrj bilgjar innflutningi fyri at halda hesa javnvág. Vit mugu vera sera varin, at nýtsluhugsanin ikki aftur fer ræði á búskaparlígu gongdina. Vit hava áður kent sviðan av ovrurnýtslu sera meint.

Eftir stórt hall á figgjarlógini í fleiri ár sær tað út til, at vit nærkast javnváginum. Halli á figgjarlógini í ár verður helst umleið 50 mió. kr., t.v.s. eini 100 mió.kr. lægri enn met. Stóra broytingin stavar frá betri fiskiskapi og betri prisi, sum geva stórra inntøku til samfelagið.

Men neyðugt er at gera vart við, at stóðan er enn sera viðbrekin. Neyðugt er at spara í tí almenna og at fáa stórra javnvág millum almenna og privata sekturin.

Fyri at fáa javnvág helst í komandi figgjarlóg og í øllum fornum á figgjarlógini í 1998 verður neyðugt at lætta um almennu byrðar. Sum gongdin er ádrastandi, so verða privatiseringar gjørdar á ávisum økjum og eisini her hjá okkum. Fella fleiri steinar av almennu byrðini, verður grundarlag fyri at veita stórra skattalætta.

Skattalætta verð givin á nýggjárinum. Broytingin í skattastiganum svarar til ein lætta uppá 80 mió. kr. Barnafrádrátturin fór eisini úr 2.400 kr. upp í 2.900. Skattahámarkið var lækkað

úr 55% niður í 52%. Pensjónsfrádráttur hjá pensjónistum er hækkaður, soleiðis at grundupphæddin verður ikki skattað hjá pensjónistum, ið ikki hava aðra inntøku. Skattalættingin verður settur at geva landskassanum 115 mill.kr. minni í inntøku.

Skattatrystið kann hava verið ein atvoldin til, at fólk eru flutt av landinum, men vend er komin í, nú fólk flyta heim aftur.

Stórri skattalætting eigur at virka sum móttvekt móti lønarhækkingum, og her eiga fakfeløgini framhaldandi at vera við til at vísa skygsemi.

Skattalógin skal eggja til virkishug og vinnuligt fyrirkomulag, og hægri bótnfrádráttur skal tryggja, at láginntøkur verða lagaligari skattaðar. Barnafrádrátturin verður hækkaður, og serligur frádráttur skal gera fólkapensjónina skattafri.

Í samgonguskjalinum verður henda ábót tengd saman við hækking í fólkapensjónini longu komandi figgjarár, og nýggj fólketrygging fyrj øll skal styrkja verandi almennapensjón. Marginalskatturin verður lækkaður, so tað loysir seg at arbeiða, og løntakararnir fær meir burtúr. Ferðafraðráttur millum heim og arbeiðsplass og telefonfrádráttur til langfarafiskimenn verður roknaður uppí skattatíð. Hjúnabandsstaða skal ikki hava skattliga ávirkan, so hjún við einari inntøku verða ikki fyrj vanbyti sum nú. Meirvirðisgjaldið í tænaravinnuni verður lækkað, og figgjararograravgjaldið verður avtikið.

Allar hesar ábøtur verða treytaðar av, at tilsvarende sparringar verða gjørdar í almennu umsitingini, sum skal tillaga seg trengru figgjararkarmar í framtíðini.

Figgjarstýring

Seinastu árin hevur verið arbeitt við at umskipa líkningsprosessina. Ásannað má, at vit í dag eru eftirbátar á hesum øki samanborið við grannalond okkara. Broytingar, ið nú verða framdar, skulu betra um rættartrygdina hjá borgarunum, gera samskiptið millum borgarar og myndugleikar einfaldari, gera umsitingina lættari og styrkja um eftirlitsuppgávurnar.

Nýggj DEMM-innkrevjingarskipan, sum skal steyða vøkstrinum í eftirstøðum, er tikin í nýtslu. Á nýggjárinum verður farið yvir til eina nýggja edvskipaða figgjarstýring, sum

gevir eina haldgóða og greiða stýring av figgjarviðurskiptum landsins. Í 1998 verða meira enn 40 ymiskar lønarskipanir lagdar saman í eina lønarskipan.

Hin liðurin í búskaparstýringini er at gera eina einshattaða figgjarlóg og greiðari reglur um figgjarviðurskipti. Figgjarlógin er á fyrsta sinni greinað út í bóklíngi, soleiðis at borgarinn hevur greiðar upplýsingar um landsins figgjarviðurskipti.

Ein partur av hesum arbeiði er gjørdur, og flestu reglurnar koma í gildi 1. januar 1997.

kunngerð um landsins roknskaparverk, sum greitt ásetir heimildir og skyldur í sambandi við roknskap v.m., vegleiðing um rakstrarætlanir, ið ásetir greiðar reglur um nýtslu av almennum játtanum, kontoskipan landsins, sum er ein felags kontoplanur fyri allar almennar stovnar.

Landskassans skuld

Bruttoskuld landskassans við árslok 1995 var 6,8 mia. kr. Landskassin átti góða 1 mia. kr. til góðar í landsbankanum og aðra gjaldføra figgjarlóg, soleiðis at nettoskuldin aftaná gjaldføra figgjarlóg var 5,6 mia. kr.

Eftir avtalunum við donsku stjórnina fær landskassin statslán at figgja afturgjalding av lánnum uttan fyri Føroyar, meðan endurgjalding í Føroyum og hall skulu útvegast við lántøku á føroyska og danska kapitalmarknaðinum, t.v.s. við lánsbrøvum.

Landsstýrið hevur givið tveir lánsbrævaðir út, sum ganga yvir 2 ár. Tann fyrri uppá 310 mió. kr. í navnavirði gongur frá 1994 til 1996 og skal sostatt rindast aftur í desember í ár, meðan tann seinna uppá 300 mió. kr. í navnavirði gongur frá 1995 til 1997. Væntandi verður hall landskassans í ár so lítið, at tørvurin á nýggjari lánsbrævaútgávu

fer at svara nøkulunda til afturgjaldingina av lánsbrøvum.

Tá lánsbrævasølan byrjaði í 1994, rindaði landskassin eina meirrentu uppá 2,25% p.a. sammett við líknandi statslán. Ó 1996 er meirrentan fallin til lítið meira enn 1% p.a. í effektivari rentu. Tað eru útlit til, at henda gongdin við fallandi meirrentu, sum svarar til vaksandi trúvirði og kredittvirði, fer at heldur fram.

Nettorentuútreiðslurnar vórðu settar til 440 mió. kr. á figgjarlógini 1996, sum svarar til 18% av inntøkum. Nettorenturnar verða kanska nakað lægri, av tí at rentustigið er lækkað, síðani figgjarlógin varð gjørd, og tað ávirkar tey lán, sum verða upptikin nú. Statsláníni eru standandi 6 ára lán við fastari rentu; men stóða landskassans verður sera viðbrekin, um rentustigið verður munandi hægri, tá statsláníni skulu umfíggjast.

Alingin og ferðafólkini stóran týdning fyrj inntøkurnar

Í samstarvi við vinnuna og figgjararstovnar er bygnaðurin í alivinnuni við verandi tókni lagaður til fortreyttirnar í náttúruni. Tað hevur bót um raksturinn, minkað um fellid og givið eitt betri umhvørvi. Kynsbótarárbeidd fer vónandi at økja um kappingarførið í alivinnuni.

Alivinnan gevur eitt stórt íkast til samfelagið. Sjálvt um útflutningurin fall úr 12.300 í 1994 til 6.000 tons í 1995 til eitt virði uppá 173 mió.kr., so slepst ikki undan, at alivinnan hevur ein týðningarmiklan lut í føroyska samfelagsbúskapinum.

Orsøkin til fallið í útflutninginum í fjór var, at lágu prísirnir seinna hálvár í fjór gjørdur, at vinnan valdi at lata eina stóra nøgd av alifiski vera verandi í ringinum. Yll henda nøgðin verður væntandi útlit í ár út yvir tað, sum annars verður útlit av alifiski í hesum ári.

Landsstýrið hevur saman við vinnuni sett á stovn eina fiskasjúkuteinastu, sum landsstýrið stuðlar figgjarliga. Fiskasjúkuteinastan er nú komin í eina fasta legu.

Vinnuámal

Landsstýrið setti sær fyrj at skapa fortreytir at menna iðnaðin m.a. við lógini um stuðul til nýggjar vinnur, har veittur verður ein lønarstuðul í 4 ár.

Danskar vinnulívslógar við tillagingum eru settar í gildi í Føroyum. Vinnulívsloggáva í Føroyum er lagað til altjóða kappingarviðurskipti.

Heimild er útvegað til ráðgevað hjálp til virki at greina nærri verkætlanir og lýsa, hvørjir møguleikar eru tøkir hjá vinnulivinum.

Framtaksgrunnurin er eitt amboð at loysa fleiri figgjartrupulleikar til verkætlanir. Fleiri stuðulsskipanir eru, bæði føroyskar og danskar, sum føroyingar hava atgongd til. Ringt kann vera at vita, hvør skipan hóskar best, tí verður umsitingin av ymsku skipanum samskipað á einum stað. Teir nógvu møguleikarnir fara at gagna vinnulivinum óansæð stuðulsskipan.

Fáar nýflögur eru gjørdar í fiskiskip seinastu árin, fiskiflotin er tekniskt gamal, tí er tørvur á at skifta út og gera nýflögur. Landsstýrið hevur sett nevd, sum skal gera uppskot til nýggja lógávu og uppskot um figgjararmøguleikar at menna skipabygging í Føroyum.

Landbúnaðarmál

Aðalmálið er at menna landbúnaðin við atliti til at skapa marknaðarbúskaparlígar fortreytir. Lógáva, marknaðarrækt og vegleiðing v.m. tryggja, at vinnuligt jarðarbrúk kann mennast, soleiðis at náttúruflíeingið

verður røkt og búnaðarvørur verða kappingarførar bæði í góðsku og prisi í Føroyum og til útflutnings.

Til at fylla hesar karmar hevur landsstýrið sett nevd at endurskoða og gera uppskot um neyðugar lógarbroytingar fyri framtíðar landbúnað.

Ferðavinnan

Ferðavinnan hevur sum heild skipað seg betur og arbeitt verður miðvíst við vörmenning og marknaðarføring.

Ferðavinnustevnan í út-norði, Vestnorden Travel Mart, ið varð hildin í Føroyum í fjór heyst, eydnaðist sera væl og varð røpt besta ferðavinnustevna nákrantið. Tekin eru um, at útlendska ferðavinnan hevur fingið ált á okkum. Roknað verður við vøkstri og vinningi í hesi vinnugrein í komandi tíðum.

Vend er komin í ferðefólkatalið. Um flogvöllin ferðaðust 9% fleiri í 1995 enn árið fyri. Gistingar í summarráðvinnu vaksu 40%, og vitjandi ferðafólkaskip gjørdust alt fleiri. Føroyingar eru eisini farnir at ferðast meira í egnum landi. Nú summarið er hálvrunnið sæst, at útlitini fyri 1996 eru betur enn væntað.

Landsstýrið er sinnað at leingja avtaluna við íslendsku stjórnina um samstarv á ferðavinnuøknum.